

Goro Modic

Film kot prebuditev ali sužnji svoje preteklosti

V PRAZNINO | 2009

Film argentinskega režiserja Gasparja Noéja **V praznino** (Enter the Void, 2009) nas skozi oči protagonista Oscarja (Nathaniel Brown), ameriškega dilerja, ki živi v Tokiu, popelje na psihedelično potovanje skozi dogodke, ki so ga travmatično zaznamovali. Najprej spoznamo njegovo sestro Lindo (Paz de la Huerta), takoj zatem pa z Oscarjem vstopimo v psihedelični svet DMT-ja,¹ ki je prikazan z geometričnimi in fraktalnimi barvnimi liki. Nato spoznamo še prijatelja in sostanovca Alexa (Cyril Roy), s katerim se na poti do nočnega bara The Void, kjer naj bi Oscar prodal droge, zapleteta v pogovor o *Tibetanski knjigi mrtvih*, ki govori o posmrtnem življenju duše in njeni reinkarnaciji. A v baru namesto kupca Oscarja pričaka policijska zaseda. Ustraši se, v paniki zbeži na stranišče, upajoč, da se bo tako rešil, a ga skozi vrata ustrelji policija.

Film je posnet na eksperimentalen in nekonvencionalen način: že prvi prizor se odpre iz prvoosebne perspektive – dogajanje spremljamo skozi Oscarjeve oči. Ta subjektivni pogled režiser doseže s postavitvijo kamere, ki deluje, kot da je pritrjena na igralčevo glavo, z zvočnim predvajanjem njegovih misli v offu in občasnimi hitrimi zatemnitvami zaslona, ki dajejo vtis, da lik mežika. Opisani uvodni prizor traja prvih 25 minut filma in je posnet v enem kadru. Tudi po Oscarjevi smrti se film nadaljuje na enak način, skozi prvoosebni pogled

protagonista, le da je ta zdaj nemi opazovalec svojega preteklega in prihodnjega življenja. Edini čas, ki ga film predstavi realistično in nefragmentirano, je sedanjost, ki pa je dogajalni čas le v začetnem prizoru. Nadaljevanje je kot vizualizacija prej omenjene *Tibetanske knjige mrtvih*, saj se dogaja točno po narativi, ki jo na začetku filma opisuje Alex. Oscar tako sprva opazuje svojo preteklost, kot da bi lastna dejanja gledal izza svojega hrbtna, nato pa še prihodnost, po svoji smrti iz nekoliko višjega zornega kota, kot da bi lebdel nad svojimi znanci. Je nemočen nemi opazovalec, ki niti na svojo preteklost niti na prihodnost ne more vplivati. Režiser tako kot npr. v filmih *Lux Æterna* (2019) in *Nepovratno* (Irreversible, 2002) daje velik poudarek vizualni interpretaciji zgodbe. Naslanja se na estetiko nočnega Tokia, njegovih neonskih luči in na učinke psihedeličnih drog.

Na koncu se Oscar znajde v Hotelu ljubezni, kjer si lahko izbere, v koga se bo reinkarniral. Pri tem se zastavlja vprašanje, ali je Oscar sploh zares umrl ali je ves film samo njegov trip, ko na DMT-ju doživlja svojo smrt, posmrtno življenje, travme, ideje in prepričanja, ki so si ga lastili v življenju. Ne glede na to, za kateri konec se odločimo, je očitno, da Oscar ni nadzoroval svojega življenja, ampak je življenje nadzorovalo njega. Za primer lahko vzamemo obljubo, ki sta si jo dala s sestro. Po tragični smrti staršev sta si kot otroka obljubila, da se ne bosta nikoli zapustila. Ko so ju ločili in poslali v različna rejniška domova, se je Oscar počutil krivega in nato naredil vse, da je po dolgih letih spet zaživel s sestro. Zdi se, da je prav ta prelomljena obljuba držala njegovo življenje v primežu, česar se niti sam ni dobro zavedal. V tem kontekstu se zdi precej ironičen tudi Oscarjev komentar v pogovoru z Lindo, ko mu ta omeni iskanje bolj varne in legalne službe. Oscar se z njo ne strinja in ji odgovori, da so vsi, ki delajo, sužnji, a hkrati ne opazi, da je tudi sam suženj svojih travm iz preteklosti.

Film je tako vizualno kot vsebinsko izizovalen. Gledalca postavi v prvoosebno perspektivo, ki je v filmski pripovedi redko uporabljena. S tem režiser v gledalcu vzbuja intenziven občutek, da je neposredno del zgodbe. Oscar svoje z okovi nadzorovano življenje spoznava šele, ko je v stiku s smrtjo. Kot gledalci spoznavamo njegovo življenje skupaj z njim, oboji v poziciji nemočnega nemega opazovalca. Ne glede na to, ali Oscar zares umre ali ne, ta pogled z distance tako njemu kot gledalcu omogoči neizprosno samospoznanje, da preteklosti ni moč spreminjati. Naša pretekla dejanja vplivajo na vse pomembne življenjske odločitve, čeprav morda zares čutimo drugače. Preteklost nam odvzema svobodo, ki jo je moč čutiti le v trenutku sedanjosti, doseganje tega pa je za človeka verjetno ena izmed težjih, če ne najtežja naloga. Film nam poskuša odpreti oči, nas prebuditi v smislu, da se podamo na pot samospoznanja, preden je za to prepozno. Preden bomo tudi sami postali nemočni opazovalci svojega iz preteklosti zapečatenega življenja. A to je le ena od možnih interpretacij, ki jo omogoča ravno prvoosebna in zato subjektivna perspektiva, pri kateri gledalec nima možnosti zunanega pogleda, saj opazuje, začuti in spozna zgolj tisto, kar vidi protagonist. To vsakomur omogoča, da Oscarjevo življenje do neke mere primerja s svojim, kar privede do neskončnih možnosti interpretacije. A vsako povezuje ista ideja: film je prisposodba za življenje. Vprašanje je le, če smo se z njim sposobni soočiti in se tako dokopati do svobode, ki jo nosimo v sebi.

1 DMT je halucinogena droga, ki se naravno pojavlja v številnih rastlinah in živalih. Zaradi intenzivne psihedelične izkušnje jo imenujejo tudi »molekula duše« (ang. Spirit molecule). Kathleen, D. »Everything you need to know about DMT«. 28. 12. 2017. Dostopno na: <https://www.medicalnewstoday.com/articles/306889>; pridobljeno 24. 6. 2022.